

In beweging

kwartaalblad van De Christengemeenschap
Advent 2004

Portret van de gemeente Zeist

In beweging

kwartaalblad van De Christengemeenschap
9e jaargang nr. 1, Advent 2004

Inhoud van dit nummer

Van de redactie 1
Advent 1
Portret van de gemeente Zeist 2
De vier aartsengelen 9
Leven in een gewelddadige omgeving 13
Bestuur en instellingen 15
Berichten uit de gemeenten 17
Boeken 19
Internationaal 21
Aankondigingen 28
Gestorvenen 29
De gemeenten en hun geestelijken 30

Redactie

Judith van der Bend, Otilia Broekers,
Jolanda van Dam, Marianne de Nooij,
Maarten Udo de Haes
Vaste medewerker
Inica Loe

Redactie-adres

In beweging, p/a J. van Dam, Kerklaan 109,
1241 CL Kortenhoef, tel.: 035-6565556
e-mail: jolandavandam@zonnet.nl
Ook voor inlichtingen over abonnementen

Financiën

Jolanda Gevers Leuven, tel.: 030-6922260
Jos van Damme, tel.: 0318-416079

Advertenties

Bureau Rob Tuk
tel.: 033-4564348, e-mail: rob.tuk@wxs.nl

Druk

Drukkerij De Appelbloesem Pers, Amsterdam

Kopijdata:

Paasnummer: 15 februari 2005

Pinksternummer: 15 april 2005

Kopij graag aanleveren per e-mail

(jolandavandam@zonnet.nl) of op diskette

(Word of Wordperfect), voorzien van corres-
pondentieadres en telefoonnummer.

De redactie behoudt zich het recht voor inge-
zonden kopij in te korten of niet te plaatsen.

De Christengemeenschap
in Nederland en België
Adressen (geen postadres)
en tijden van diensten

M=mensenwijdingsdienst, K=Zondagsdienst voor de
kinderen, Info: gezien onregelmatigheid navraag nodig.

Alkmaar, Oude Kanaaldijk 9, 072-5613144

M zo 10, di 9, do 10, za 8 (info), K zo 9

Amsterdam, A.J. Ernststraat 869, 020-6420769

M zo 10, di 7, wo 8, do 9, za 9, K zo 9.30

Antwerpen, H. Consciencelaan 107, Mortsel, 03-8305860

M zo 10, wo 7, do 10 (info), vr 9.30, K zo 9.15 (info)

Arnhem, Brugstraat 5, 026-4433953/026-4820132

M zo 10, do 9 (info), K zo 9.30 (info)

Den Haag, Groot Hertoginnelaan 2, 070-3634898

M zo 10.15, wo 10, do 8, vr 10.30 (info),

K zo 9.30

Driebergen, Rijsenburgselaan 2a, 0343-531685

M zo 10.30, do 9.30, K zo 10

Eindhoven, Dorpsr 122, Veldhoven, 040-2432376

M zo 10.45, vr 9.30 (info), za 9.30 (info), K zo 10 (info)

Gent, zie Antwerpen

Het Gooi, Leeuwenlaan 40, 's-Graveland 035-6935774

M zo 10, wo 9 (info), K zo 9.30 (info)

Groningen, Lauwersstraat 3, 0592-347059

M zo. 10.30 (info), do 10.00 (info), K zo 10.00 (info)

Haarlem, zie Amsterdam

Leeuwarden, Droevendal 9, 058-2151708

M zo 10 (info), do 9.15 (info), K zo 9.30 (info)

Leiden, Vestestraat 39-49, 071-5121459

M zo 10.30 (info), za 10.30 (info), K zo 10 (info)

Meppel, Catharinastraat 44, 0522-259020

M zo 10.15 (info), K zo 9.45 (info)

Middelburg, Lange Noordstr. 62, 0118-591628

M zo 10 (info), K zo 9.15 (info)

Rotterdam, Lumeystr. 33, 010-4662586

M zo 10.30, di 9.30, vr 7.30, K zo 10

West-Brabant, Minckelersstraat 27, Breda, 076-5656025

M za 9.30 (info)

Zeist, van Tetslaan 4, 030-6913868, bgg 6921173

M zo 10.30, di 8, wo 9, do 9, vr 10 (info), za. 9,

K zo 9.45

Zutphen, Badhuisweg 27, 0575-541288, bgg 0575-

528875 M zo 10.30 (info), do 9.15 (info), za 9 (info)

K zo 10 (info)

Landelijk secretariaat: 070-3451506

Groot Hertoginnelaan 4, 2514 EG Den Haag

E-mail: secretariaat@christengemeenschap.nl

Van de redactie

Dit Adventnummer opent weer met de portrettenserie, waarin ditmaal de gemeente Zeist centraal staat. Andries Hibma bijt het spits af in een serie van vier artikelen over de aartsengelen Gabriël, Rafaël, Uriël en Michaël, waar in de komende nummers van In beweging verschillende auteurs aan zullen meewerken. Bastiaan Baan was – met vele andere collega's – aanwezig op de internationale synode van geestelijken, die dit jaar plaatsvond in het Goetheanum in Dornach. Hij doet u verslag van een ontmoeting tussen de antroposofie en de beweging tot religieuze vernieuwing. De Nederlands-Argentijnse priester Maarten de Gans hield in Amsterdam een lezing over geweld in het dagelijks leven; In beweging was erbij.

De redactie was in september ook aanwezig bij een vergadering van de Landelijke Raad, waar vertegenwoordigers uit alle gemeenten in Nederland en Vlaanderen het wel en wee van ons kerkgenootschap bespraken. Naast waardering en opbouwende suggesties werd vrijwel unaniem uitgesproken dat de huidige vorm van In beweging goed is: niet dikker, niet vaker, niet duurder, geen glossy, bewaak de inhoudelijke kwaliteit en houdt het uiterlijk sober. We doen ons best, waarde afgevaardigden.

Ons nieuwe redactielid Maarten Udo de Haes moet ons helaas weer gaan verlaten. Maarten, dank voor je hartelijke interesse en betrokken inzet! Zijn plaats als vertegenwoordiger van de synode in de redactie kon gelukkig snel worden ingenomen door Jan van Dreven.

Welkom Jan!

Marianne de Nooij

Advent

Ze was vijftien toen ik haar leerde kennen. Ze trok zich in die tijd graag terug op haar kamer die tegelijk haar atelier was. Dan schilderde ze, intens verdiept in wat er onder haar penseel ontstond: bloemen, landschappen, mensen. Op een dag gaf ze me iets mee: een landschap in olieverf, helemaal in blauw. Dat heeft jaren op mijn eigen kamer gehangen. Het riep herinneringen in me op aan de late namiddagen in december waar ik als scholier onder de diepblauwe hemel naar huis liep. Het waren niet de sterren die het me deden; het was dat donkere blauw. Het maakte dat de spanningen van de dag verzonken en de gebeurtenissen hun plek vonden, waardoor er energie vrijkwam voor de rest van de dag.

Zijzelf heeft daarna, een jaar lang, uitsluitend in blauw geschilderd. Als vanzelf keerden toen de andere kleuren weer terug. Er kwam echter ook iets bij. Ze ging dingen schilderen uit een onzichtbare, sterkere wereld, die ze kennelijk begon te zien.

Hierop terugkijkend vermoed ik dat je de ervaring van het blauw te hulp roept om je innerlijke grond te vinden, die grond waarin ook krachtiger indrukken dan die van alledag kunnen worden ingeplant. Het adventsblauw aan onze altaren zou ons in die zin kunnen helpen tot een gebied in onszelf af te dalen, waar het licht van Kerstmis goed geborgen is. De komst van Gods licht op aarde is toch een geschenk dat erom vraagt, in mensen een beschermde, goede bodem te vinden? Siegwart Knijpenga

Portret van de gemeente Zeist

Ik ben een prins; jij bent een prins... maar wie voedert de ezel?

door Judith van der Bend en Otilia Broekers

Diepgang en diepgraven: daarvoor moet je in Zeist zijn. Een opmerking die we meer dan eens hoorden op onze reis langs de gemeenten en die ons hier uitnodigde tot spitten... Is deze typering nog altijd van kracht en wat houdt zij eigenlijk in?

De eerste indruk geeft meteen een concrete bevestiging: het kerkgebouw ligt letterlijk 'diepgegraven'; verscholen achter geboomte en struikgewas is op afstand alleen de toren en het bovenste deel van de kerk zichtbaar. En... men daalt een aantal traptreden af om de ingang te bereiken, want die ligt onder straatniveau. Het is een gekke gewaarwording af te dalen naar een kerk in plaats van op te stijgen. Dat stijgen komt pas later.

De ontvangsthuis is het centrale punt. Van hieruit spiralen drie vertakkingen naar de verschillende gebieden: de gemeentesaal die nog weer een paar treden lager dan de ingang ligt; het gemeenteleven als stevig fundament, lijkt het te zeggen. Dan een paar treden omhoog de toiletten en een wenteltrap naar de sacristie. En tot slot de lange trap der geleidelijkheid

die parallel aan de gemeentesaal omhoog naar de cultusruimte spiraalt; voor de ouderen een moeizame tocht naar boven. Maar er is ook een traplift. De hal, de plek waar men elkaar bij binnenkomst begroet, ligt dus midden tussen 'boven' en 'beneden'. In het plafond zijn de traptreden van het altaar zichtbaar. De kerk is ontworpen door architect Henk Hupkes en gebouwd in 1964. Het was zijn eerste kerk voor de Christengemeenschap; Rotterdam en Amsterdam volgden later.

Zeist is van oudsher een religieuze plek. In het hart van het dorp, op een terp waar eens de zijarm van de Rijn langs stroomde, staat de Oude kerk. Heel vroeger stond hier een klein kerkje en er zijn aanwijzingen dat het ooit een voorchristelijke cultische offerplaats was. Zeist geldt als een soort vrijplaats voor godsdienstige stromingen: op het moment leven er ongeveer 25 kerkgenootschappen vreedzaam naast elkaar. Ooit hebben ook de Hernhutters hier een nieuw thuis gevonden, in het oude Slot van Zeist, toen ze verdreven werden uit hun land.

Nu staat de kerk van de Christengemeenschap als beschermd dorpsgezicht op de monumentenlijst. Dit is allemaal mooi en prachtig, maar het heeft wel een nadeel: verbouwen of aanbouwen, dat mag zomaar niet. Er is al een renovatieronde geweest naar ontwerp van de architect Theo van Sprang: alle in 2002 be-

staande ruimtes zijn opgeknapt en buitenom is een glooiende helling aangelegd, die via een deur aan het begin van de trap naar de cultusruimte te bereiken is. Zo kunnen gebruikers van rolstoelen en rollators gemakkelijker de gemeentesaal bereiken. Er is wel een paraplu nodig bij nat weer en in de winter moet het niet glad zijn, want je moet toch even naar buiten. Maar eigenlijk wil men al een hele tijd echt uitbreiden. Dat is hard nodig want de gemeente kan hier onvoldoende uit de voeten. Er is een bouwcommissie, er zijn al diverse ontwerpen gemaakt; er liggen plannen klaar voor een aanbouw met onder meer een extra gemeentesaal, een gesprekskamer, een keuken en toiletten. Maar het daadwerkelijk realiseren is hier in Zeist niet eenvoudig: behalve het schier eindeloos gepraat met elkaar daarover en overleg met Monumentenzorg moest ook een andere architect benaderd worden voor de nieuwbouw. En dan moet er met de bureaus, het verzorgingshuis Valckenbosch om precies te zijn, nog overeenstemming worden bereikt over elkanders grenzen, want om te kunnen bouwen is er 'uitwisseling van grond' nodig. In het gemeentebestuur lezen we dat aan dit alles hard gewerkt wordt: men heeft het hoopvolle vooruitzicht dat de bouwplannen binnen afzienbare tijd gepresenteerd zullen worden.

De vraag van een kind

Ook Zeist – wat betreft aantal leden en belangstellenden inmiddels de grootste Nederlandstalige gemeente van de Christengemeenschap – is klein begonnen, met een vraag naar godsdienstles, omstreeks 1932. Nu kennen we van meer gemeenten dit begin, maar er is bij ons weten nog niet 'gegraven' naar de vraag achter de vraag: waarom vraagt iemand om godsdienstles voor zijn of haar kinderen? Uit de archieven van Zeist diepen we voor deze gemeente het antwoord op: het overlijden van haar vader roept vragen op bij een kind. Haar moeder, mevrouw Deking Dura, die als verpleegster bij haar overburen helpt, legt aan hen de vraag voor; ze komt er zelf niet helemaal uit. Deze mensen zijn antroposoof

en brengen haar in contact met de heer Gerretsen, geestelijke in Den Haag. 'Het sterven van een vader, de vragen van een kind, de hulp van een verplegende moeder en het begrip van een buurvrouw: dat waren de ingrediënten waardoor de juiste vraag aan de juiste persoon kon worden gesteld. Zo is de gemeente begonnen', lezen we in de kroniek van Zeist.

Meneer Gerretsen begint met godsdienstles voor een groepje kinderen in het huis van de familie Deking Dura in Bilthoven. Daar blijft het niet bij. Er volgen cursussen, voordrachten; later ook de kinderdienst en de mensenwijdingsdienst. Mevrouw Blankenburg uit Zeist verzorgt alles rond het altaar en naait zelf de gewaden. De familie Deking Dura verhuist naar Zeist en het altaar verhuist mee.

Inmiddels is Bernard Lievegoed begonnen met een heilpedagogisch instituut: het Zonnehuis. Dit gebeurt op het terrein van mevrouw Loudon in Zeist. Zij laat daar het zogenoemde 'Loudon-huis' bouwen, waar dan ook wel eens de dienst kon worden gehouden. Op 26 september 1937 komt Cornelis Los als gemeentegerestale naar Zeist. Hij woont in Hilversum en verzorgt beide gemeenten (zie portret gemeente Het Gooi, Pasen 2004) per motorfiets. Tegelijkertijd krijgt de gemeente een eigen ruimte in het Tuinhuis van Huize Veldheim, achter het Zonnehuis, beter bekend als het 'Jan Luyckenlaantje 1' (deze straat werd overigens pas veel later aangelegd en daarmee kreeg het huis deze naam).

Tijdens de oorlog heeft ook deze gemeente het moeilijk, maar helemaal stil ligt het werk niet. Cornelis Los moet zich nu per fiets verplaatsen. In de jaren vijftig begint de gemeente te groeien; rond Kerstmis en tijdens jeugdwijdingen blijkt de bestaande ruimte te klein. Wanneer in 1955 Huize Valckenbosch wordt aangekocht, ontstaat het idee voor een echte, eigen kerk. Naast dit verzorgingshuis aan de van Tetslaan is nog ruimte om te bouwen. Sailant detail: enkele oudere geestelijken menen dat Zeist nooit groot genoeg zal zijn voor een eigen kerkgebouw! Net als heden ten dage is

het bouwproces destijds ook niet vanzelfsprekend gedaan. Het vinden van de juiste architect heeft heel wat voeten in de aarde. Het is uiteindelijk Joost Nijkerk die als lid van de bouwcommissie Henk Hupkes voordraagt. Na de grondsteenlegging op 2 november 1963 wordt de kerk een jaar later op 22 november gewijd.

Rafaëlkerk

In de loop der jaren komen er in de omgeving van Zeist en Driebergen een aantal antroposofische instituten van de grond. De gemeente blijft groeien; met twee diensten op zondag – ook de kinderdienst vindt twee keer per zondag plaats – wordt uitbreiding van de ruimte noodzakelijk. De urgentie neemt iets af wanneer Driebergen in 1987 zelfstandig wordt. In de jaren negentig worden verbouwingsplannen serieus opgepakt. Dan pas ontstaat de behoefte aan een naam voor de kerk. Er gaat een Naamgroep aan het werk en in 2002 wordt uit twaalf namen Rafaël gekozen. Gemeentelid Marieke Anschütz vertelt hierover: 'Onze kerkgemeente is ontstaan en heeft later ook haar behuizing gekregen in de sfeer van de zorg voor een ander: de verpleging, de zorg voor gehandicapte kinderen (Veldheim) en voor ouderen (Valckenbosch).' De naam Rafaël, de aartsengel van genezingsprocessen, sluit hierbij aan. Het helende en genezende element komt in de grondsteenspreuk ook voor.

De geestelijken

Op het eerste gezicht lijkt Zeist ruim in haar geestelijken te zitten, maar dat beeld behoeft enige bijstelling. Henriëtte de Boer is geestelijke met emeritaat. Zij bezoekt wel gemeentelieden en is meestal in gewaad aanwezig bij de zondagse dienst. Jan van Dreven en Marlies Janssen kunnen wegens hun gezondheid niet aan het hele gemeentewerk deelnemen. Sinds kort vervangen Bastiaan Baan en Ger Bouwmeester in Het Gooi.

Henriëtte de Boer en Jan van Dreven zijn uitvoerig aan het woord geweest in de rubriek

'Visie' (resp. Pinksteren en Advent 2001). Met Ger Bouwmeester heeft u in het portret van Driebergen (Pinksteren 2003) al kennis kunnen maken. Tijd om in gesprek te gaan met Bastiaan Baan en Marlies Janssen.

In gesprek met Bastiaan Baan

Alchemie van de stoffelijke wereld,

Alchemie van de taal,

Alchemie van het altaar...

'Ik blijf ermee bezig, maar het blijft ook bezig met mij!'

De zon schijnt in zijn werkkamer, die oplicht in nazomerkleuren. 'Steek maar van wal', zeggen we, 'je kent de gang van zaken!' Bastiaan Baan is immers jaren lang redactielid geweest.

'Ik ben geboren in 1949 in Haarlem. Ik was de jongste van een tweeling. We hadden ook nog een oudere broer. Kerkelijk? Ja, van hervormde huize. We gingen naar een christelijke la-

gere school. Maar mijn tweelingbroer kon daar niet aarden. Zo kwamen we terecht op de vrijeschool. Een leidraad door mijn hele schooltijd was mijn belangstelling voor de scheikunde. Wat gebeurt er met de stoffelijke wereld? Eigenlijk is dat iets wat mijn hele leven een rol heeft gespeeld. Het begon allemaal toen een huisvriend, die chemicus was, mij liet zien hoe je kristallen maakt; ik was ongeveer negen jaar oud. Later heeft mijn klassenleraar op de vrijeschool deze belangstelling nog meer aangemoedigd. Toen ik achttien jaar was, kwam daar de alchemie bij. Dat was een ware ontdekking.

Ik heb de vrijeschool afgesloten met de Mulo en ging naar de gewone kweekschool (pedagogische academie - red.). Ik introduceerde daar het vrijeschool onderwijs door mijn vroegere leraren uit te nodigen om lezingen te komen geven. Ik was behoorlijk actief en gedreven. Stages natuurlijk op de vrijeschool en mijn eindwerkstuk ook over de vrijeschool.

Tijdens mijn opleiding, rond mijn een en twintigste, ben ik voor driekwart jaar in Amerika geweest om praktisch werk te doen in een ghetto-school van 'drop-outs', ook als een soort stage. Dat werd een heel intense periode in mijn leven. Ik was helemaal op mezelf teruggeworpen. Die kinderen met hun ellendig leven hebben me wakker geschud voor de noden in de wereld. Het antwoord kwam in telkens terugkerende dromen, waarin ik zag wat er werkelijk gebeurde aan het altaar. Vanaf mijn tiende had ik de kinderhandeling op school en de kinderdienst meegemaakt. Later na mijn jeugdwijding natuurlijk ook de mensenwijdingsdienst. In die dromen werd mij de werkelijkheid van het altaar getoond... Het werd mij toen duidelijk dat ik eens priester zou kunnen worden, maar nog niet meteen.'

In de stroom van het verhaal valt een pijnzende stilte, waarin het goud van de namiddagzon opglanst. Bastiaan neemt de draad weer op: 'Na de kweektijd wilde ik ook de andere kant van de wereld leren kennen, dus het oosten. Ik ben toen een klein half jaar in India gaan werken op Gandhischolen in krotten-

Hij stilde de storm

Stormwind over wateren
Regen, die de oogst verdrinkt
Bliksem, die bomen splijt
Branding, die de kust vermindt-

Zij houden voor mijn hart niet stil
Zij breken binnen in mijn huis.
Door hun eeuwenoud geweld gejaagd
Ben ik nooit en nergens thuis-

Totdat ik inga op de plaats
Die Hem is toegewijd.
Hier heerst een stilte, die bestaat
Buiten de storm der tijd.

Wie is Hij, dat zijn woorden
Wind en water kluisteren?
Wie is Hij, dat de storm van mijn gemoed
Naar zijn stem alleen wil luisteren?

Bastiaan Baan (2001)

wijken. Daarna heb ik de tweede klas overgenomen van de vrijeschool in Bergen; ik wilde graag eerst 'een rondje vrijeschool' doen voor ik me zou aanmelden bij het priesterseminarie. In Bergen trof ik Johanna Logemann (destijds geestelijke in Schoorl, zie het portret van Alkmaar - red.) die mij hielp bij de voorbereiding. Maar toen het zover was, vroegen ze me op de school in Bergen om te blijven. Tegelijkertijd kwam vanuit Amsterdam het dringend verzoek om mentor te worden van mijn zevende klas die als achtste in zijn geheel naar de bovenbouw in Amsterdam ging. Ik zat in gewetensnood: er werd echt een appèl op me gedaan. Aeola, mijn vrouw, heeft toen de doorslag gegeven: 'Nu of nooit!', zei ze. Het

werd "nu": ik ging naar het seminarie en Aeola ging met onze inmiddels drie kinderen bij haar ouders inwonen'.

Bastiaan ontvangt de wijding in maart 1981 te Amsterdam tegelijk met Ignaz Stegeman en Christiaan Struelens. Samen met Ignaz wordt hij uitgezonden naar Zeist. Na zeven jaar daar volgt een periode van twaalf jaar in het Gooi. En vervolgens weer terug naar Zeist, waar hij nu alweer vier jaar werkt.

Naast zijn werk als gemeentegestelijke is hij ook op andere terreinen actief. Hij maakt nog steeds deel uit van de Kadergroep van de kampen (zie Adventnummer 2003). En wie kent hem niet als kampgeestelijke? Hij ziet het als een voorrecht hieraan mee te mogen werken. Destijds heeft hijzelf ook de hele reeks doorlopen, van kinderkampeling tot stafid. Verder begeleidt hij de godsdienstleraren in de Christengemeenschap. Ook staan er verschillende boeken op zijn naam. Hij vertelt over zijn schrijverschap, dat 'taal' al zijn hele leven lang een belangrijke rol heeft gespeeld. Vanaf zijn veertiende heeft hij gedichten geschreven. Als negentienjarige is hij eens met zijn gedichten naar Het Haarlems Dagblad gestapt met een voorstel een gedichtenrubriek te beginnen. En die werd hem toegekend! Zo heeft hij de weg van de journalistiek leren kennen. Hij is voorlopig nog niet uitgeschreven over wat begon als een geboeid zijn door de scheikundige processen in de stoffelijke wereld en wat zich plaatst heeft naar de alchemie van het leven: 'Ik blijf ermee bezig, maar het blijft ook bezig met mij!'

Kijken naar de wereld met een religieuze blik

In gesprek met Marlies Janssen

'Ik had wel eerder willen komen, maar er waren drie wachtenden voor mij. Plus de oorlog.' Dat betekent: Marlies Janssen is in 1948 geboren; haar drie oudere broers zijn 'van voor de oorlog'. Het gezin woont in Rotterdam.

Haar moeder had met drie kinderen gedurende de oorlogsjaren in Japanse kampen gezeten; haar vader werd te werk gesteld bij de Burma-spoorlijn. Terug in Nederland was hij vaak ziek. Marlies herinnert zich dat ze daarom regelmatig uit logeren werd gestuurd. Rond haar elfde jaar overlijdt hij. Ze wordt Luthers gedoopt; omdat er in de eerste naoorlogse jaren nog geen kerk beschikbaar is, vindt haar doop plaats in een bioscoop die Victoria heette. Marlies gaat naar de openbare lagere school. Ze bezoekt ook de zondagsschool en gaat later naar catechisatie. Als ze achttien is, doet ze belijdenis. Als bijbeltekst krijgt ze mee: 'Alles is van u, maar gij zijt van Christus.' (1 Korinthe 3: 22-23)

Marlies heeft inmiddels haar gymnasium alpha afgerond en de vraag 'wat wil je worden' dient zich aan. Het liefst wil ze arts worden, maar daarvoor heeft ze niet de juiste vooropleiding;

de Franse taal is mooi, maar om nu leraar te worden... Theologie? 'Op je 24e afgestudeerd en dan levenswijshoud te gaan verkondigen... dat kan pas na mijn veertigste.' Het wordt rechten, want daar kun je veel kanten mee op: het lijkt haar wel om bij een ambassade of bij Buitenlandse Zaken te gaan werken. Ze verhuist naar Utrecht en wordt later bestuurslid van een vrouwelijke studentenvereniging. Ze studeert af in het staatsrecht en in 1973 gaat ze aan het werk bij het ministerie van CRM, directie Bijstandszaken. 'Daar zat ik dan, op de 12e verdieping, airconditioned, achter glas. Was dit het nu?' Ze houdt het een jaar vol. 'Toen kon ik naar de buitendienst (adviseren van gemeenten) en kreeg ik wat lucht.'

In de avonduren doet ze de benodigde examens om te worden toegelaten voor de artsens studie, maar dan wordt ze uitgeloot. Wanneer ze een parttime opleiding natuurgeneeskunde wil beginnen, wordt deze net afgeschaft. 'Dus blijf maar zitten waar je zit.'

Midden zeventiger jaren gaat ze een keer mee naar een studiegroep van Rudolf Mees. Het onderwerp is de twee Jezuskinden. Haar eerste reactie: 'Oh, dat kan dus ook!' Maar er komen ook vragen naar boven en ze zoekt contact met haar oude dominee. 'Kind, wat maak je het jezelf toch moeilijk,' zegt hij. 'Ik vind één al zo lastig.' Hij raadt haar aan 'te doen waarvan zij denkt dat het goed is'. Ze bezoekt de Christengemeenschap in Den Haag, maar in de Rotterdamse gemeente voelt ze zich meer thuis. Ze blijft ook nog in de Lutherse kerk komen. In 1980 volgt de definitieve overstap. Ze pakt van alles aan in het gemeentewerk: van strijken tot het – gedeeld – penningmeesterschap.

Op het werk gaat het inmiddels niet zo goed en ze wordt flink ziek. Tijdens een onderbreking van een penningmeestervergadering in de Amsterdamse Andrieskerk spreekt ze Maarten Udo de Haes die haar voorstelt naar het seminarie op Land en Bosch te gaan. De pauze loopt op z'n eind, het gesprek heeft maar enkele minuten geduurd... 'Het begint volgende week. Bel Harry (Buisman - red.) even!' kan

Maarten er nog net aan toevoegen, voordat de vergadering weer vervolgd wordt. Wat blijkt... het proseminarie begint niet volgende week, maar de volgende dag. Ze krijgt toestemming van de bedrijfsarts, want ze loopt nog steeds in de ziektewet. 'Het was niet zozeer het priesterschap; er was gewoon iets anders aan de orde. Op Land en Bosch was ik als een spons die alles opzoo. Eén ding werd duidelijk: niet meer terug naar het werk.' Tijdens het proseminarie wordt ze door seminarieleider Gerard Klockenbring gevraagd de priesteropleiding te gaan doen: 'Kommen Sie bald ans Seminar.' Met Pasen 1984 vertrekt ze naar Stuttgart, nog steeds met het idee: 'Ik kijk wel.' Ze loopt stage in Ulm, in Zuid-Duitsland. In februari 1988 wordt ze gewijd – ze is dan in haar veertigste levensjaar – en naar Zeist uitgezonden.

Na een langdurige ziekteperiode is haar oude veerkracht niet meer helemaal teruggekeerd. Haar werkzaamheden liggen nu voornamelijk op het pastorale vlak. Omdat ze geen verantwoordelijkheid draagt voor de gemeente als zodanig, heeft ze tijd voor bezoeken en gesprekken. Voor haar gezondheid werkt ze ook regelmatig in de tuin. Op Oudjaar houdt ze voor de gemeente al jarenlang een terugblik op het afgelopen jaar. 'Dat is mijn jaarlijkse bijdrage. Kijken naar de wereld met een religieuze blik.'

Het gemeentelieven

Wie op een willekeurige zondagmorgen naar de kinderdienst gaat, zal niet direct zeggen, dat Zeist een relatief 'oude' gemeente is. Vandaag zijn er ongeveer 20 kinderen, maar meestal zijn er wel 35 en op hoogtijdagen 60. De zondagochtend is voor de kinderen heel gestructureerd: ieder kind wordt persoonlijk begroet bij de ingang van de gemeentesaal. Na het oefenen van het lied wordt een verhaal verteld. Dat gebeurt iedere week en een klein groepje gemeenteleden zet zich hier trouw voor in. Jaren geleden was hier een bloeiende jeugdgroep; zij ijverde voor het financieren van de klok die nog iedere zondag de dichtbij wonende gemeenteleden ter kerke roept. Nu ver-

dwijnen de meeste kinderen na de jeugdwijding uit het zicht. Een deel komt pas veel later weer terug, voor huwelijkswijding of doop. Het zwaartepunt ligt bij de vijftig- en zestigplussers. Jongere gemeenteleden zijn er ook wel en ze worden zeker gewenst in de diverse taakgroepen, maar ze hebben weinig tijd: de meeste zitten tot over hun oren in antroposofische beroepen, zoals de vrijescholen en de instituten. Evengoed zijn er toch 80 – 90 vrijwilligers aan het werk. Een greep: er is een actieve programmagroep, die de dinsdagavonden inhoudelijk vult. Bij het Sociaal Knooppunt kan men terecht voor hulp in geval van ziekte, voor een vraag om bezoek of gewoon voor een luisterend oor. Wie vrijdagochtend naar de kerk

komt, treft daar een aantal trouwe medewerkers aan: na het lezen van het evangelie worden de taken verdeeld en wordt er gestreken, schoongemaakt en wat er verder te doen valt. Desondanks blijft het moeilijk om vooral de praktische taken 'bemenst' en verzorgd te krijgen. Gelukkig staat het bestuur in deze zorg niet meer alleen: in januari 2002 is een groep ontstaan, de Impulsgroep, die zich bezighoudt met de noden van de gemeente. Doel is om van de kerk een werkgemeenschap te maken waarbij men oog en waardering heeft voor elkaars werk. Uitgangspunt is niet zozeer: 'wat heeft de gemeente nodig?' maar eerder: 'wat zou jij willen inbrengen?' Hier zijn al twee gemeente-avonden aan besteed. Nu staan er een paar medewerkersochtenden op het programma.

Tijdens het maandelijks Gemeenteberaad is er na de inhoudelijke opmaat door een gemeentelid ruimte voor terug- en vooruitblik wat betreft het gemeentelieven en berichten uit taakgroepen, bestuur en convent. Hierbij dient aangetekend te worden dat de uitvoerende penningmeester geen zitting heeft in het bestuur. Samen met enkele anderen vormt hij de Financiële Commissie die de financiële belangen van de gemeente behartigt.

Er gebeurt niets 'zomaar' in Zeist. Over alles wordt nagedacht en gesproken; alles wordt inhoudelijk ondersteund en beargumenteerd. Er wordt diep gegraven. Wie de Gemeentebereichten leest, moet dan ook goed lezen, want anders mis je veel.

'Zeist is een gemeente van doordragers', aldus het bestuur, dat de gemeente ook als 'hecht, maar niet echt open' typeert. De kerk heeft geen echte buurtfunctie. Hier ligt ook het verschil met Driebergen: een veel jongere pioniersgemeente die ook pioniers heeft aange trokken. Er is overigens wel samenwerking met deze buurgemeente én met Het Gooi op het gebied van de kerstspelen en muziek.

Religieuze substantie

Opvallend is dat deze gemeente niet in een grote stad ligt, bijvoorbeeld in de provincie-

Pentekening Rafaëlkerk
Ellen Dubourcq

gestorvenen van deze maand. Geestelijken die in Zeist celebreren ervaren de gemeente als 'een persoon tegenover je.' De gemeente engel wordt door sommigen als zeer groot beleefd.

Broeder ezel

Terug naar de titel van dit gemeenteportret: ik ben een prins, jij bent een prins; maar wie voe-

dert de ezel (Egyptisch spreekwoord). In de verbinding met de geestelijke wereld is ieder van ons een prins, maar dan blijft de vraag: wie zorgt er voor de ezel? En onder deze vraag bevindt zich nog een vraag: wie is dan die ezel? Franciscus noemde zijn lichaam 'broeder ezel'. Het lichaam van een gemeente is in die zin heel concreet op te vatten als het huis waar zij in woont: de kerk. Dat lichaam heeft verzorging nodig. De prinsen praten er langdurig over wie van hen de ezel te eten moet geven; maar aan-gezien iedereen een prins is, zijn er geen speciale ezelverzorgers. Het voederen van de ezel wordt zo een zaak van iedereen.

hoofdstad. Hierbij dient wel aangetekend te worden dat de Kring Utrecht, een trouwe groep Utrechtse gemeenteleden, iedere veertien dagen bijeenkomt voor evangeliestudie. De groep bestaat officieel ruim 15 jaar, maar in werkelijkheid al veel langer. De Kring Utrecht heeft onlangs ook het voortouw genomen om verlichting te brengen in een pijnlijke situatie rondom het bouwproces.

Maar de Rafaëlkerk staat in Zeist, in een omgeving van bejaardenoord, verzorgingshuizen en sanatoria. Dat geeft de gemeente een zeker gewicht, maar ook een zekere zwaarte. Er is veel vraag naar zielzorg en biechtgesprekken. Dat alles komt voort uit de religieuze substantie van de gemeente en draagt er tegelijk ook toe bij: spirituele ervaringen komen naar voren bij lezingen, maar ook bij gesprekken en tijdens de mensenwijdingsdienst.

In Huize Valckenbosch wordt twee keer per week de dienst gehouden en er komen ook bewoners naar diensten en bijeenkomsten in de kerk. Een aantal gemeenteleden is actief als vrijwilliger in Huize Valckenbosch. Mede door de band met het verzorgingshuis heeft de gemeente 'een sterke signatuur van de gestorvenen', zegt Bastiaan Baan. Hun aanwezigheid is voelbaar, maar ook zichtbaar: bij de ingang van de cultusruimte ligt een boek waarin iedere overledene met zijn of haar sterfdag staat vermeld. In de sacristie hangt een kalender met de

Geestelijken

Cornelis Los	1937-1945
Walter Gradenwitz	1945-1955
Friedrich Ogilvie	1955-1971
Siegmart Knijpenga	1965-1986
Ruth Scherpenhuijsen Rom	1968-1989 met emeritaat
Emanuel Zeylmans van Emmichoven	1973-1976
Taco en Ita Bay	1975-1977
Maarten de Gans	1975-1977
Arie Boogert	1977-1981
Henriette de Boer-van Geer	1978-1990 met emeritaat
Ignaz Stegeman	1981-1986
Bastiaan Baan	1981-1988
Henk de Bruijn	1983-1987
Jan van Dreven	1986-heden
Peter-Joachim Knörrich	1987-1993
Marlies Janssen	1988-heden
Friedegund von Weizsäcker-Knörrich	1990-1993
Gerjan Wijers	1993-1999
Bastiaan Baan	2000-heden
Myriam Driesens	2002-2004
Ger Bouwmeester	2004-heden

Getallen

Leden:	266
193 vrouwen en 73 mannen	
Belangstellenden:	195

Sacramenten gemiddeld per jaar over de periode 1999-2003 :

Dopen:	13
Jeugdwijdingen:	11
Huwelijkswijding:	1
Stervenswijding:	7
Dienst voor de gestorvene:	13

De Vier Aartsengelen I

In een serie van vier artikelen staan de aartsengelen Gabriël (Adventnummer), Rafaël (Paasnummer), Uriël (Pinksternummer) en Michaël (Michaëlnummer) centraal. Andries Hibma gaat in deze eerste bijdrage op zoek naar uiteenlopende verschijningsvormen van de engel Gabriël.

Gabriël

door Andries Hibma

Als de profeet Mohammed 40 jaar oud is krijgt hij zijn eerste openbaring. In een grot heeft hij de nacht wakend doorgebracht. Als de eerste zonnestralen het woestijnzand verlichten verschijnt de engel: 'Mohammed, jij bent de uitverkorene van God, en ik ben Djibril'. Mohammed beschrijft: 'Ik zag hem aan de horizon recht op zijn voeten staan. Ik bleef roerloos staan waar ik stond en keek hem aan, zonder dat ik een stap vooruit of achteruit kon doen. Toen wendde ik me af en liet mijn blik

*Gabriël en Mohammed
Arabisch miniatuur, 15e eeuw*

langs de horizon glijden, maar er was geen punt waar ik de engel niet op dezelfde manier zag...' In panische angst vertelt Mohammed aan zijn vrouw Chadidja van zijn visioen. De eerste tijd nadien gebeurt er echter niets. Pas maanden later als aan Mohammed na een wanhopige nacht van diepe verlatenheid (alkader= nacht van het lot) opnieuw de engel Gabriël verschijnt begint met diens opdracht voor Mohammed een wereldomvattende taak: 'Draag voor! Jouw Heer is edelmoedig zoals niemand ter wereld' (Koran 96: 1-3).

Wie is toch die aartsengel Gabriël?

Laten we nog wat verder rondkijken. In de Joods-christelijke literatuur wordt Gabriël meerdere keren zichtbaar. De grote profeet Daniël ziet in een visioen een gestalte. Een stem klinkt over de rivier: 'Gabriël, doe hem het visioen begrijpen'. En hij begon mij te onderrichten en sprak met mij en zeide: 'Daniël, nu ben ik uitgegaan om u een klaar inzicht te geven' (hoofdstuk 8-9).

De oude Zacharias, vader van Johannes de Doper, is letterlijk met stomheid geslagen als de engel in de tempel tot hem spreekt: 'Ik ben Gabriël, die voor het aangezicht van God staat; ik ben gezonden om tot u te spreken en u deze boodschap te verkondigen. Zie, gij zult zwijgen en niet kunnen spreken tot de dag waarop het geschiedt' (Lukas 1).

En zes maanden daarna werd de engel Gabriël van God gezonden naar een stad in Galilea, genaamd Nazareth, tot een maagd...

Vast en zeker is de Engel des Heren die na hun wegzending door Abraham bij Hagar en Ismaël in de woestijn komt de engel Gabriël.

*Zacharias en Gabriël
Alexander Ivanov (1806-1858)*

Ook aan Manoah wordt de geboorte van Simson aangekondigd door de goddelijke boodschapper (Richteren 13). Gabriël staat bij de poort naar het leven (afgebeeld als drager van een lelie) en vaak ook weer als begeleider over de grens naar de dood zoals hij als doodsengel Abraham komt halen, weliswaar zeventig jaar vroeger dan afgesproken. Die jaren mogen dan aan het leven van de latere Koning David worden toegevoegd, aldus de legenden uit de Joodse geschriften. En natuurlijk komt Gabriël als knecht bij het verjagen van Adam en Eva uit het Paradijs als Godvader spreekt: 'Waer syt ghy Gabriël myn knecht? Coomt haestlyc hier opdat ghy hoort myn goddelyc wil en woordt.'

Jozef, de zoon van Jacob, wordt door zijn broers naar Egypte verkocht. De engel Gabriël maakt uit een amulet die Jozef bezit voor hem een nieuw gewaad om zijn naaktheid te bedekken. Hij draagt dit gewaad als hij bij de voorname Potiphar in dienst treedt. En ook als hij na zijn gevangenschap voor de Pharao verschijnt en als hij later Koning van Egypte wordt.

In Egypte zou de naam van de aartsengel zelfs bekend zijn als Kha-Vir-El. Kha = een sterk en liefdevol krachtig ik-gevoel, Vir = element en El = God.

'God heeft zich sterk getoond'

Dat is de letterlijke Hebreeuwse betekenis van de naam Gabriël. In de leer omtrent de

hemelse hiërarchieën worden de aartsengelen (archangeloi) tot de derde hiërarchie gerekend tussen de engelen en oerkrachten (archai). Ze worden ook wel 'geesten van het vuur' of 'geesten van de volkeren' genoemd. Ze leiden beurtelings ongeveer 350 jaar de mensenzielen op aarde en inspireren hen tot nieuwe ontwikkelingen. Elke aartsengel (archangelos) voegt iets nieuws toe: Michaël (600-200 v. Chr. ; opnieuw vanaf 1879), Orifiël (200 v. Chr. - 150 n. Chr.), Amaël (150-500), Zachariël (500-850), Rafaël (850-1190), Samaël (1190-1510), Gabriël (1510-1879) en vanaf 1879 weer Michaël, enz.

Waartoe inspireerde Gabriël de mensen op aarde dan tijdens zijn laatste regentschap van omstreeks 1550 tot 1879? Als je in de geschiedenis kijkt dan begint zich in deze periode vanuit de donkere middeleeuwen een helder licht van wetenschap en techniek te ontwikkelen. Steeds meer mechaniek ontstaat, er komen machines van allerlei soort, alles wordt opgeschreven (boekdrukkunst), steeds aardser wordt de mens en het knappe, intellectuele denken neemt hand over hand toe. Tot in onze tijd de technologie zich razendsnel tot grote hoogte ontwikkelt en dat is nog lang niet afgelopen... Zo zelfs dat het allesoverheersend wordt en het spirituele denken (geesteswetenschap) daardoor steeds meer op de achtergrond dringt.

Het lijkt wel of de aarde in een onvoorstelbare stroomversnelling terecht komt. In Goethes' grote toneelwerk Faust (voltooiing in 1831) treden bij de proloog vier aartsengelen op. Gabriël spreekt:

En snel, te snel om af te malen,
Draait zich de aarde en haar pracht
En wisslen Edens lichte stralen
Met diepen, huiver-volle nacht;
Der zeeën breede golven streven
Tegen de steile rotsen aan,
En rots en zee wordt voortgedreven
Op de eeuwig snelle hemelbaan.
(vs 251- 258)

De taak van snelle hemelbode leidt uiteindelijk zelfs tot de traditie dat Gabriël de schutspatroom wordt van postboden, postzegelverzamelaars, boodschappers en ook... van de radio.

Om werkelijk inzicht te krijgen in de werkzaamheid van de aartsengelen mogen we te rade gaan bij de geesteswetenschap van Rudolf Steiner. In verschillende voordrachten gaat hij in op de aartsengelen. In de Arnhemse karma-voordrachten (18-19-20 juli 1924) beschrijft Steiner hoe de aartsengelen begeleiden en inspireren in veel dingen die een rol spelen in de ontwikkeling van de mensenzielen op aarde: 'In de drie eeuwen die vooraf gingen aan het laatste derde deel van de negentiende eeuw, dus in de negentiende, achttiende, zeventiende en in een gedeelte van de zestiende eeuw, moeten we ons de beschaafde wereld in wezen voorstellen onder de heerschappij van het aartsengelwezen dat door de christenen die over zulke dingen kunnen spreken Gabriël wordt genoemd. Die periode was dus het tijdperk van Gabriël.'

Rudolf Steiner beschrijft dan welke belangrijke betekenis Gabriël voor de moderne ontwikkeling van de mensheid heeft gehad. Sinds het mysterie van Golgotha heeft het hoogste Zonnewezen zich met de aarde verbonden. Door Jezus van Nazareth kon dit Christuswezen fysieke gestalte aannemen en zich zo met het lot van de aarde verbinden. Toch duurde het nog door de verschillende aartsengelheerschappijen tot aan de Gabriël-tijd toe voordat de Christus-impuls vat kon krijgen op het fysieke en etherische wezen. Gabriël heerst over de fysieke erfelijkheidskrachten. Vanuit de geestelijke wereld leidt Gabriël alles wat met fysieke totstandkoming te maken heeft, dus ook met wat de mensen

aan technisch vernuft in machine-rieën in de ruimste zin van het woord tot stand kunnen brengen. Gabriël gaat hand in hand met de nu leidende aartsengel Michaël die al deze techniek bruikbaar wil maken voor een wereldwijde bewustzijnsverbinding van alle mensen op aarde, hij brengt evenwicht waar de weegschaal doorschiet... Het is misschien niet eens verwonderlijk dat in de katholieke kalendertraditie de feestdag van zowel Gabriël, Michaël als ook Rafaël (God geneest) wel op dezelfde dag – 29 september – gehouden wordt. We mogen allen geïnspireerd worden door deze engelkrachten om in ons aardezijn moedig de genezende krachten te versterken.

Tekens van sterrenlicht

Hoe de aartsengel Gabriël (in ons) helpt om de wijsheid, de tweeënzeventig tekens van sterrenlicht, te vinden, spreekt tenslotte uit een prachtige vertelling in het boek 'En het werd licht' van Jakob Streit over de bijzondere ontmoeting van Henoeh met de bode van God:

Eens rustte Henoeh uit bij een beek. Een machtige, stralende engel verscheen hem. Hij dacht eerst: Zou het mijn engel zijn die mij aankondigt dat mijn tijd gekomen is om te sterven? 'Nee', antwoordde de engel, 'ik ben een bode van God en ik ben gekomen om je de weg te wijzen naar de grot waar Seth het boek van Adam heeft verborgen'. Daar aangekomen brak Henoeh door de rotswand heen en trad in het heiligdom. Het was een ruime zaal, met wanden van fonkelend kristal. Het boek straalde zoveel licht uit, dat Henoeh zijn ogen met een slip van zijn mantel moest bedekken. Hij wendde zijn hoofd af en zag als in een nevel een kist staan. De engel sprak: 'Hier ligt Adam begraven. Zijn lichaam wordt hier bewaard voor de toekomst. Later wordt het naar een andere plaats gebracht.'

Nu leerde de engel aan Henoeh de tweeënzeventig tekens van het sterrenlicht, zodat hij in het boek van Adam kon lezen. Henoeh bleef heel lang in de grot. Zijn lichaam had geen

spijs of drank nodig. Hij werd door het hemelse licht gelaafd en gevoed. Toen hij weer tot de mensen terugkeerde, was zijn ziel vervuld van goddelijke wijsheid.

Leven in een gewelddadige omgeving

Ervaringen uit Zuid-Amerika en Spanje

Op 10 november was het 50 jaar geleden dat de eerste mensenwijdingsdienst werd gehouden op het zuidelijk halfrond, in Rio de Janeiro (Brazilië), waarmee het werk van de Christengemeenschap in Zuid Amerika een aanvang nam. Maarten de Gans, als geestelijke werkzaam in Buenos Aires (Argentinië), sprak in augustus in de Andrieskerk in Amsterdam over omgaan met geweld in het dagelijks leven, een lezing die was georganiseerd door het Latijns Amerika Hulpfonds van de Christengemeenschap in Nederland. Marianne de Nooij doet verslag.

'Als je 's avonds naar huis komt en je ziet dat je hele huis overhoop is gehaald, je elektrische apparaten zijn weg, je kleren liggen door elkaar vanwege het zoeken naar dollars, dan is het gemis van de spullen niet het ergste, maar je voelt een grote deuk in je levenskrachten. In de gemeente van Buenos Aires, waar ik werk, heeft vrijwel iedereen dit wel eens meemaakt, sommigen tot drie of viermaal toe. Je kunt dan twee dingen doen: je kunt steeds harder worden, of je kunt steeds religieuzer worden. De meeste mensen worden steeds harder. Maar alles wat met geweld op je af komt, daar kun je ook vanuit je Ik op reageren.

Brazilië en Colombia zijn de meest gewelddadige landen in Zuid Amerika. In de gemeente in Sao Paulo (Brazilië) zijn er geen avon-

dactiviteiten, want je auto wordt gestolen, of als je weer naar huis wilt rijden zijn alle wielen eraf gesloopt. Een vrouw uit deze gemeente heeft met haar familie een apotheek vlak bij een *favela*, een arme wijk. Normaal gesproken is zo'n winkel afgesloten met hekwerk en wordt je door de tralies heen bediend. Deze winkel is echter gewoon open. Vroeger hebben ze in deze straat veel last gehad van diefstal, maar toen zijn de winkels onder elkaar een gaarkeuken begonnen, waar de kinderen uit de *favela* elke middag eten konden komen halen. Deze winkels worden nu niet meer beroofd, hooguit incidenteel een keer door iemand uit een andere wijk.

In Sao Paulo zijn er nu vijf vrijescholen. De tweede vrijeschool werd gesticht op een plek grenzend aan een *favela*. De school werd helemaal afgeschermd en er waren veel problemen. Op zeker moment ging het echt niet meer verder en stond men voor de keuze: of verhuizen, of gaan werken in de *favela*. Er is sindsdien een bloeiend sociaal netwerk ontstaan, waarbij kinderen uit de *favela* in de middag lessen komen volgen. De school kent nu vrijwel geen geweldsproblemen meer.

Gemeenschapszin en gewelddadigheid

Ook in Colombia is de gewelddadigheid zeer groot. Eén van de stichters van de gemeente in Cali, de architect van de nieuw te bouwen kerk, kwam bij een beslissende vergadering over de kerkbouw uren te laat omdat hij onverhoopt zijn neef moest begraven die door de politie was neergeschoten. Een ander lid, die de gemeente in Cali de grond heeft

geschonken waarop de kerk nu wordt gebouwd, is weggegaan uit Cali omdat zijn familie te bang werd voor ontvoeringen; die komen hier veel voor met losgeldend variërend van vijfduizend tot vijf miljoen dollar, waarbij de slachtoffers soms ook nog worden “doorverkocht”. Een ontvoering geeft een enorme deuk in je levenskrachten.

In Colombia zijn het grootste aantal rassen vermengd geraakt, toch komt racisme slechts op betrekkelijk geringe schaal voor. Colombianen identificeren zich sterk met hun land. De burgemeester van de op twee na grootste stad, Medellin, schreef iedereen in zijn stad die belasting betaalt: “ik zou dit en dat graag willen realiseren en kan dat doen als u 15% meer belasting betaalt”. Hier heeft 70% (!) van de inwoners postief op gereageerd, waaruit een krachtige gemeenschapszin blijkt. De gewone bevolking is opvallend vriendelijk en cultureel ontwikkeld, er is een heldere wakkerheid en zin voor verstandige spirituele gedachten. Tegelijk is in heel Zuid-Amerika de gewelddadigheid in Colombia het grootst en kent het land de meeste moorden en ontvoeringen.

Doorrijden of stoppen

In Argentinië zijn de mensen harder dan in Brazilië of Colombia, maar de gewelddadigheid is er minder extreem. Eén van de jeugdwijdelingen maakte voor school een werkstuk over drugsgebruik onder de jeugd. Bij de kiosk om de hoek wilde hij als 15-jarige proberen een pakje sigaretten te kopen, iets wat in Argentinië verboden is. Hij kreeg de sigaretten, maar in plaats van te betalen zei hij: “nee, toch maar niet”. De verkoper kwam achter hem aan en sloeg hem in elkaar. Bij de politie werd niet de kioskhoudster maar de jongen aangemerkt als verdachte! Je wordt van buitenaf door niemand beschermd. Eén van de gemeenteleden zei laatst: “Ik bedenk elke ochtend bij het opstaan: vertrouw ik op de politie, op de wachter op de hoek, of vertrouw ik op de goddelijke wil?” Zo word je eigenlijk gedwongen om steeds religieuzer te worden.

Veel geweld komt voort uit de pure nood van de armoede. Een gemeentelid werd vlakbij een arme wijk overvallen in zijn auto. Hij remde af voor een verkeersdrempel. Twee kinderen wierpen zich voor de auto. Dan moet je kiezen of je stopt en overvallen wordt of dat je over die kinderen heen rijdt. Hij stopte. Terwijl hij de wijk in werd getrokken voelde hij een krachtige identificatie met Christus die zijn kruis droeg naar Golgotha toe. Dit was voor hem op dat moment een hele concrete troostbeleving.

Pijn

Vanuit Zuid Amerika gaan wij zo’n viermaal per jaar naar Madrid om de mensenwijdendienst te houden. In Madrid vond op 11 maart een grote aanslag op verschillende treinen plaats. Juist in die periode was mijn collega Pablo Corman uit Lima in Madrid. In de gemeente heerste er grote verslagenheid en ontzetting. In de dienst op de zaterdag vlak na de aanslag was er een krachtige beleving van de aanwezigheid van gestorvenen. Als vanzelf las de celebrant het invoegsel uit de dienst voor de gestorvenen. In de gemeente werd dit beleefd als precies datgene wat nodig was in Madrid op dat moment. Uiterlijk ben je als jonge gemeente piepklein, maar in zo’n situatie ben je misschien toch niet zo onbeduidend als je soms denkt.

Een gewelddadige gebeurtenis heeft een enorme reikwijdte. Wat gebeurt er in het innerlijke leven van ieder die in een gewelddadige omgeving woont? Wat kun je er in het religieuze leven tegenover stellen? Gewelddadigheden in de samenleving komen uiteindelijk voort uit het wereldbeeld dat we “darwinistisch” noemen: strijd om het bestaan en de survival of the fittest. Van de wereldbevolking leeft 85% in armoede en ellende. Vanuit het darwinisme gezien is ook dit een wereldwet en is het geen probleem. Anders dan Darwin stelt Kropotkin dat de natuur alleen kan bestaan door de wederzijdse hulp van alle organismen inclusief de mens. Volgens Darwin is de worm zwakker dan de vogel. Vol-

gens Kropotkin helpt de worm de vogel om te leven. Je ziet hetzelfde, namelijk de vogel die de worm eet; maar je begrijpt het op geheel verschillende manieren, al naar gelang je manier van denken.

In landen waar het de mensen goed gaat weet je dat het jou goed gaat en dat het anderen slecht gaat, terwijl je daar niet onder lijdt; het lijden van de ander komt niet echt binnen. Maar ditzelfde kan gelden voor de *happy few* in een land als Argentinië. Als antwoord op een vraag naar de opvoeding in dit opzicht in Argentinië: Op de openbare scho-

len hangt het af van de mensen en de buurt of er over deze dingen wordt gesproken. Op veel privéscholen verlangen de ouders dat de kinderen opgroeien met oogkleppen. De hoogte van de muur rond de school is evenredig met de omvang van de oogkleppen. Algemeen zou je kunnen zeggen dat mensen die geweld gebruiken veel pijn lijden, want een evenwichtige ziel kan de ander geen kwaad doen. In het pogen de pijn bij de ander te verminderen ligt een mogelijkheid om een neergaande spiraal van geweld te doorbreken.’

Boeken

Meditatie

Leidraad voor het innerlijke leven

Friedrich Rittelmeyer

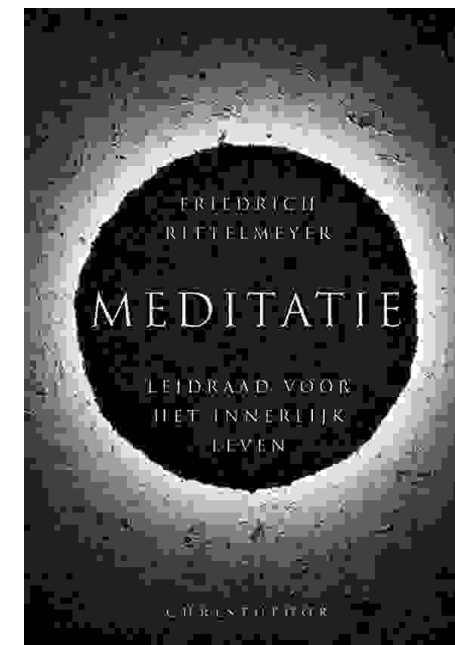
Uitgeverij Christofoor

door José Mosseveld, gemeente Driebergen

Een aantal jaren hebben velen dankbaar gebruik kunnen maken van een werkvertaling van leden van de Christengemeenschap Antwerpen. In oktober is een officiële Nederlandse vertaling uitgekomen van 'Meditatie' van Friedrich Rittelmeyer, de eerste priester van de Christengemeenschap. Het boek bevat in twaalf brieven een vernieuwde christelijke scholingsweg. In het verlengde van de religieuze vernieuwing wordt in deze christelijke meditatievorm het belang benadrukt om het verhoogde Ik-bewustzijn (verworven in de stille momenten) om te zetten in bewuste toepassing in het dagelijks leven. Dus niet leven in een 'staat van Zijn' in afzondering van de wereld, maar wakker worden in de wereld.

In deze tijd waar het individu voorop staat wordt het authentieke Ik van ieder mens aangetrokken door het veeleisende arbeidsethos, mode, reclame en andere afleidende uitingen. Juist nu is het nodig dat ieder gaat staan voor

zijn unieke eigenheid en eigen ontwikkeling, en wakker wordt voor de geestelijke werkelijkheid achter de materiële wereld. In dit boek biedt Rittelmeyer de christelijke weg van de zelfopvoeding en zelfversterking in de te creëren momenten van stilte. Rittelmeyer

schroomt niet om persoonlijke voorbeelden te geven uit zijn rijk gevulde leven. Zijn stijl van schrijven is beurtelings streng en liefdevol, gepassioneerd en bescheiden, maar bovenal rechtstreeks, open en persoonlijk, waarmee hij de lezer direct aanspreekt. Hij zet verhelderend uiteen hoe zijn brieven zich verhouden tot de meditatie-aanwijzingen van Rudolf Steiner en in welke relatie ze tot de mensenwijdingsdienst staan.

In elke afzonderlijke brief geeft Rittelmeyer praktische tips om te mediteren. Deze weg van meditatieoefeningen vormt ons denken, voelen en willen aan de hand van beelden uit het Johannes-evangelie, respectievelijk in de Ik ben-woorden, de lijdensweg en de wondertekenen. Centraal staan de Liefde en de Vrede die van Christus uit gaan. Rittelmeyer geeft stap voor stap aan op welke manieren iemand de woorden en beelden 'in zijn hart kan laten meebewegen'. Dit in tegenstelling tot puur reflecteren of wegdromen in een sentimentele gevoelswereld. De aangehaalde teksten vertegenwoordigen stuk voor stuk machtige beelden die een rijkdom aan geestelijke voeding bieden. Rittelmeyer heeft de gave om grootse beelden te verbinden aan het dagelijkse leven, zodat wij onze persoonlijke belevingen ook in een groter perspectief kunnen plaatsen.

De brieven zijn veelvuldig voorzien van bredere esoterische achtergronden. Hij geeft onder andere de verschillen weer tussen de oosterse en de westerse ontwikkelingsweg, en de verschillen met christelijke wegen in het verleden. Het aanbod van mogelijkheden in het mediteren is zo rijkgeschakeerd dat het stof voor een heel leven kan geven. De lezer kan onderzoeken welke aanwijzingen het best bij zijn persoonlijke aard passen. Bij de vertaling zijn kleine aanpassingen gedaan ten aanzien van een enkele gedateerde situatie. Taaltechnisch is men zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke Duitse taal gebleven, rekeninghoudend met de moderne Nederlandse taal. Het geheel is toegankelijk en prettig leesbaar. Een boek, dat geschikt is om regelma-

tig ter hand te nemen en als leidraad te gebruiken is voor een persoonlijke zoektocht naar een verdergaand innerlijk leven. De brieven zijn een handreiking om tot innerlijke activiteit te komen. Ook leent het boek zich uitstekend om met meerdere mensen door te werken. Onder meer in Driebergen hebben enkele groepen ervaren dat het samen delen een grote verdieping oplevert.

Krankheit und Christus-Erkenntnis

Anthroposophische Medizin als christliche Heilkunst

Peter Selg.
Verlag am Goetheanum

door Marianne de Nooij

In zijn boek beschrijft de Duitse arts Peter Selg de antroposofische geneeskunst als een echte christelijke heelkunst. In het inleidende hoofdstuk 'Et incarnatus est' kijkt hij naar de genezingen in het Nieuwe Testament. Voor hem ligt de betekenis van de genezingen niet zozeer in het feit dat er genezen wordt, maar dat een mens op aarde (Jezus) een kracht – die tot dan toe aan hogere werelden toebehoorde – zelf in het hart draagt: in Christus is deze liefdekracht individu-

ele kracht geworden. De genezing voltrekt zich niet langer meer langs magische weg, buiten de wil van de zieke om, maar door de ja-zeggende geloofskracht van de mens ('uw geloof heeft u genezen'), waardoor de Christuskracht in het mensen-ik werkzaam kan worden. In het tweede hoofdstuk 'Vom Leidensfühlen zum Karma-willen' onderscheidt Selg – vanuit het therapeutische vermogen van Christus, dat 'als een kracht van overstromende liefde overvloedt in diegene die in zijn omgeving gezond wil worden' – verschillende stadia in de gezindheid van de therapeut: a) het vermogen om het leed van de ander te voelen, b) de bereidheid de ander te willen helpen, c) de wil tot genezen, d) de moed tot genezen, en tot slot e) karmawil, de existentiële confrontatie met de in het ziekteproces werkende machten. Het hoofdstuk 'Die heilende Arznei' gaat over de relatie tussen het sacrament van het avondmaal en de geneeskunst. De arts Paracelsus (1493-1541) gaf reeds aan dat er verbindingen tussen deze beide sferen bestaan, welke hun oorsprong vinden in de werkzaamheid van Christus op aarde, die zich uitstrekt tot in de aardse substantieprocessen. Vierhonderd jaar later opent het medische en

theologische werk van Rudolf Steiner verdere gezichtspunten aangaande dit gebied. En in het afsluitende vierde hoofdstuk 'Es keimet die Seele in des Herzen Schrein' wordt het menselijk lichaam – 'het einde van Gods wegen' – besproken, met name het hart als lotsorgaan.

Voor wie vertrouwd is met de mensenwijdingsdienst biedt vooral het derde hoofdstuk 'Die heilende Arznei' voedzame kost, ondermeer over het mysterie van de menselijke spijsvertering en het sacrament van het avondmaal. In het sacrament wordt aan de uiterlijke wereld toegevoegd wat in het rijk der natuur slechts wordt voltrokken in de diepste binnenwereld van de mens: de stapsgewijze vergeestelijking van aardse materie. Het (historische) eerste avondmaal is daarin een allereerste stap op de lange weg die leidt tot de komst van het Godsrijk op aarde. Het is aan de moderne mens om met de vernieuwde sacramenten verder te bouwen aan deze weg. Mensen van vandaag, die leven in een op natuurwetenschap georiënteerde samenleving en die het mysterie van brood en wijn willen opnemen in hun denken, krijgen in dit boek ruimschoots stof tot overdenking aangereikt.